

Het einde van het zogeheten Deuteronomistische Geschiedwerk

Er is een grote consensus onder oudtestamentici dat Deuteronomium als ‘herhaling van de Tora’ het absolute hoogtepunt van de Pentateuch is. Dat is het zeker, maar de vraag is of ‘de Pentateuch’ als compositiemodel deugdelijk is en recht van bestaan, én een (wetenschappelijk) voortbestaan, heeft. Martin Noths concept van een Deuteronomistisch Geschiedwerk (DtrG) heeft al 70 jaar geleden de doodsklok geluid voor de Pentateuch door Deuteronomium los te halen uit de context waarin het overgeleverd is (de historische boeken Genesis-Koningen) en het te bevorderen tot de status van de preambule van zijn DtrG, Deuteronomium-Koningen.

Noths concept is vanaf het begin gezien als een grote stap voorwaarts in de bestuderen van de historische boeken. Ondanks aarzelende kritiek, bijvoorbeeld van F.M Cross, Claus Westermann en Rudolf Smend, heeft dit concept een canonieke status verworven. En gezien het feit dat het heeft geleid tot een epidemie van pan-deuteronomisme, beheerst het tot de dag van vandaag het onderzoek naar de negen historische boeken. Haast iedereen gaat zonder meer uit van de vanzelfsprekendheid van het DtrG. Dit ondanks het feit dat het geloof in Noths concept al sedert de jaren negentig is begonnen af te brokkelen (kritiek van Thomas Römer, Robert Polzin, Ernst-Axel Knauf, Christian Flevel, e.a. – zie ZAW 125 (2013)).

Onderzoekers verkeren al zeventig jaar in een spagaat: enerzijds houdt iedereen vast aan de Pentateuch (Pentateuchforschung!) en anderzijds wil de grote meerderheid Noths DtrG niet loslaten. De Society for Biblical Literature (SBL) heeft zelfs een aparte studiegroep voor DtrG!. Hoe komen we uit deze spagaat? Mijn oplossing voor het probleem presenteer ik in *Oudtestamentische Studiën* (OTS 2015):

The Rise and Demise of the So-called Deuteronomistic History

A Plea for the Compositional Unity of the Enneateuch, Genesis-Kings.

De bedoeling is om het concept van het Deuteronomistische Geschiedwerk van Noth opnieuw aan een grondige kritische evaluatie te onderwerpen. Fundamenteel zal het gaan om de bevraging van de wijze waarop de theorie tot stand is gekomen, namelijk het veronderstelde ontbreken van een ‘deuteronomistische bewerking’ in Genesis-Numeri en het gebruik van taalkundige criteria op zoek naar ‘fingerprints’ van Deuteronomium in deze boeken. Daarbij zal ik Noth’s *positionering* van Deuteronomium, als het begin van zijn DtrG, aan de orde stellen en aantonen dat Deuteronomium absoluut niet losgemaakt mag worden van diens centrale plaats in het centrum van de negen boeken (Enneateuch). Bovendien is hij er volledig in gebreke gebleven duidelijk te maken wat precies de rol is die Deuteronomium verondersteld is te spelen in de boeken Jozua-Koningen.

Het enige positieve van Noth’s visie op Deuteronomium-Koningen is dat hij de *redactionele eenheid* ervan bepleit en dat hij het beschouwt als een geschrift dat tijdens de Babylonische ballingschap is ontstaan als het werk van *één auteur*. Maar gezien juist vanuit deze tijd van ontstaan, beantwoordt het DtrG absoluut niet aan de eisen van die tijd, doordat het weliswaar een *verklaring* geeft van de ondergang van de monarchie, maar niet tegemoet komt aan de noden van een gedesillusioneerd volk dat niet alleen zijn land, maar ook zijn *zelfbewustzijn als volk* verloren had en bovendien in een grote *geloofscrisis* verkeerde. Doordat Noth zijn geschiedwerk *bepert* tot de periode van de Landname tot de ondergang, komen deze fundamentele zaken niet aan de orde. Ze komen wel uitgebreid, én op een uitgesproken pastorale wijze, aan de orde in de *wijdere perspectief* van Genesis-Numeri .

Een ander bezwaar tegen het DtrG is dat, vanuit een verteltechnisch gezichtspunt, de hoofdpersonen Mozes en de Israëlieten zomaar op het toneel aanwezig zijn: ze missen hun antecedenten – en die zijn juist te vinden in Genesis-Numeri! Geen enkel bijbels verhaal begint trouwens zoals het DtrG zonder dat de hoofdpersoon/personen wordt/worden geïntroduceerd. Vgl. het verhaal van Job, Ruth, Esther, Daniël, en niet te vergeten Mozes en Samuël. Naast

andere bezwaren tegen Noth's concept, die ik nog niet eerder ben tegengekomen, zal ik nieuwe argumenten aanvoeren voor de compositionele eenheid van de Enneateuch.

Kortom, het concept van Noth is ondeugdelijk ondanks modificaties die in de loop van de tijd voorgesteld zijn. Een DtrG heeft nooit bestaan; de zogeheten Deuteronomist moet naar het rijk der fabelen verwezen worden evenals de Yahwist en de Elohist. Dergelijke concepten dragen weinig bij tot het verstaan van het verhaal zoals het voor ons ligt. Ook moet definitief van tafel het idee van Deuteronomisme, dat het OT-wetenschap nog steeds in zijn greep heeft.

De Enneateuch is volgens mij een *priesterlijk-Levitisch* geschrift, mede gezien het feit dat de auteur van het verhaal (naar alle waarschijnlijkheid de Levitische priester Ezra) als de hoofdpersonen voor zijn relaas in Exodus-Numeri welbewust heeft gekozen ene Mozes en ene Aaron (van Levitische komaf!) en doordat de rol van priesters en Levieten buitengewoon sterk benadrukt wordt in Exodus-Deuteronomium. Dit gaf bovendien de levitisch-priesterlijke fractie sterke argumenten in de hand voor de strijd (in Babylonië en Juda) tussen de diverse fracties om de macht en hegemonie in de exilische/na-exilische periode.

Ook zal ik kritiek leveren op de eenzijdige *diachronische* benadering van teksten ten koste van een *synchronische*, die onvermijdelijk leidt tot de versnippering van de tekst en het creëren van teksten naar eigen smaak die waarschijnlijk nooit bestaan hebben. Noth's DtrG is daar een schoolvoorbeeld van. Tegelijkertijd is mijn bijdrage een pleidooi voor meer respect voor de tot ons gekomen tekst en voor meer aandacht voor de *compositionele structuur* en de *narratieve aspecten* van een tekst als 'Het verhaal van het oude Israel' in Genesis-Koningen.

Zie ook de samenvatting van de resultaten van mijn analyse van de eerste negen bijbelboeken: "The Compositional Structure of the Enneateuch, Genesis-Kings" elders op mijn website:

<http://www.labuschagne.nl/genesis-kings.results.pdf> .